

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Необхідною умовою отримання ефективних кінцевих результатів діяльності підприємства в ринкових умовах є визначення оптимальної структури витрат на виробництво продукції, яка забезпечить дієвий контроль за використанням всіх виробничих ресурсів, прийняття конкурентноздатних управлінських рішень.

У вітчизняній економіці в практиці діяльності підприємств використовуються єдині правила формування витрат на виробництво, які закріплені законодавчо Типовим положенням по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості. На відміну від типової, структура витрат в молокопереробній галузі має деякі відмінності, які зумовлені, в першу чергу, особливостями виробництва, а саме: значна територіальна розосередженість підприємств при невеликій їх потужності, внаслідок якої є висока питома вага транспортно-заготівельних витрат; значна матеріаломісткість виробництва, багатоасортиментність продукції, сезонний характер виробництва та наявність значної питомої ваги вторинних ресурсів. У зв'язку із цим в умовах ринкової економіки актуальним постає питання вирішення зменшення витрат на виробництво продукції.

Найбільш широко розповсюдженом в практиці діяльності підприємств є застосування групування витрат на виробництво по економічних елементах і статтях калькуляції. Якщо перше використовується для планування праці, відтворення основних і оборотних фондів і показує які види засобів витрачено на виробництво, то друге – з метою виявлення шляхів спрямування даних засобів.

На нашу думку, найбільш складною є проблема формування витрат на виробництво по калькуляційних статтях собівартості продукції, так як від того наскільки правильно вона вирішена в значній мірі залежить об'єктивність економічного аналізу діяльності підприємства. Якщо в кошторисі витрат на виробництво відображається їх кількісна сторона, то в калькуляції – якісна сторона роботи підприємства. Ми вважаємо, що в основу побудови калькуляції необхідно покласти витрати, які відображають об'єктивні економічні відносини підприємства з приводу поповнення засобів і предметів праці, забезпечення нормального процесу виробництва. Тому доцільно відображати в калькуляції витрати, пов'язані не лише з виробництвом, але і з процесом постачання і реалізації, тобто виділення витрат постачання, виробничих і поза виробничих витрат.

В молокопереробній промисловості існує ряд особливостей в побудові структури витрат по калькуляційних статтях, а саме:

1. В статтю "Сировина і матеріали" включають лише витрати, які утворюють основу готових виробів або є необхідними компонентами.
2. Виділяють окрему статтю "Повернуті відходи", які вираховуються із витрат на сировину і матеріали.
3. Оскільки витрати по поставці сировини займають 7–11%, то їх виділяють в окрему статтю "Транспортно-заготівельні витрати".
4. В зв'язку із специфікою підготовки молочної сировини до переробки в даному виробництві виділяють вартість матеріалів, які не будучи складовою частиною продукції, що виробляється, витрачаються в процесі її виготовлення, включаються в окрему статтю "Допоміжні матеріали".

Для створення зацікавленості всіх підприємств молокопереробної промисловості в зниженні собівартості продукції по статтях калькуляції нами пропонується:

- планування витрат по управлінню по місцях їх виникнення і сферах відповідальності. Для цього необхідно перегрупувати загальнозаводські витрати по функціональних підрозділах з доповненням витрат із інших статей, на які ці підрозділи мають вплив;
- розукрупнювати комплексні статті витрат. Це пояснюється тим, що непрямі витрати менше контролюються і тому калькуляція дає не повну уяву про собівартість продукції.

Визначивши склад витрат, включають в собівартість виготовлення продукції на молокопереробних підприємствах, можна дати характеристику її структури. Вивчення структури витрат має великий науковий і практичний інтерес. В ній знаходять відображення всі ці зміни, які відбуваються в економіці, техніці, асортименті випуску продукції, організації виробництва тощо. Аналіз структури собівартості продукції дає можливість зробити висновки про необхідність підвищення технічного рівня виробництва, росту продуктивності праці, зниження трудомісткості виробництва, зміни характеру спожитої сировини та інше. Але не лише у випадку аналізу питомої ваги окремих видів витрат, а й абсолютної величини цих елементів, можна отримати правильну картину змін в структурі собівартості продукції.

Структура собівартості продукції підприємств молокопереробної промисловості є характерною для сезонних виробництв, які працюють на сільськогосподарській сировині. Витрати на сировину і матеріали складають 75%, а всі решта лише 25%. Практично в молоці уже уречевлені затрати праці робітників тваринництва, тому молоко є порівняно дорогою продукцією. Це і зумовлює високу питому вагу матеріальних витрат в собівартості молокопродуктів.

Аналіз структури собівартості продукції молокопереробної галузі Тернопільської області підтверджує такий же висновок (див. таблицю 1.). найбільша доля витрат припадає на сировину і матеріали – 84%.

В динаміці з 1996 року по 1999 рік зростає питома вага амортизаційних відрахувань (з 1,56 до 3,83%). Це пов'язано з досягненнями науково-технічного прогресу і впровадженням їх у виробництво. Якщо врахувати, що збільшення обсягу випуску продукції відбувається швидшими темпами, то з впровадженням автоматизації виробництва сума амортизаційних відрахувань на одиницю продукції зменшується. Позитивним моментом є те, що в структурі витрат на виробництво доля інших витрат з 1999 року по 2000 рік зменшилась майже вдвічі (з 8,9% до 4,67%).

Таблиця 1

Структура витрат на виробництво продукції по економічних елементах підприємств молокопереробної галузі Тернопільської області

Елементи витрат	1997	1998	1999	2000
Матеріальні витрати	83,65	77,14	74,93	84,0
Витрати на оплату праці	5,91	9,54	8,95	6,74
Відрахування на соціальні заходи	3,07	4,22	3,39	2,53
Амортизація основних фондів	1,56	2,92	3,83	2,05
Інші витрати	5,81	6,18	8,9	4,67
Всього	100	100	100	100

Структура витрат на виробництво змінюється під впливом НТП і в другому напрямку: збільшується продуктивність праці і зменшується частка витрат живої праці. Якщо співвідношення між витратами уречевленої і живої праці по молокопереробних підприємствах в 1998 році становило 5,6 раз, 1999 році 6,1 раз, то в 2000 році 9,1 раз. В зв'язку з тим, що ручна праця на підприємствах